

Mehmet ÖZALPER

Yrd. Doç. Dr., Muş Alparslan
Üniversitesi, Tarih Bölümü Öğretim
Üyesi, m.ozalper@alparslan.edu.tr

BULGAR BAŞBAKANI VE HEYETİNİN ANKARA ZİYARETİ (MART 1939)

Bulgarian Prime Minister and his Delegation Visit to Ankara (March 1939)

Özet

Mustafa Kemal Paşa kumandanlığında yapılan Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra, kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikli amaçlarının başında, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" politikasının gereği olarak küresel anlamda bütün dünya devletleri ile barış ve dostluğa dayalı ilişkiler tesis etmeye çalışması gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti bu amacı gerçekleştirirken yakın komşusu olan devletlere öncelik vermiştir. Balkan coğrafyasının Türkiye'nin batıya açılan kapısı olma özelliğinden dolayı Balkan devletlerine ayrıca bir önem verilmiştir. Bulgaristan, Türkiye'nin batı sınırında bir kalkan vazifesi görmesi nedeniyle diğer Balkan devletlerine kıyasla ayrıca bir öneme sahiptir. I. Dünya Savaşı yıllarında iki devlet müttefik olarak aynı safta yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonrada ilişkilerin devamı adına gayret sarf edilmiştir. Devletlerarası ilişkilerin tesis edilmesinde devlet adamlarının yapmış oldukları ziyaretler birinci derecede öneme haizdir. Bu çalışmamızda Bulgaristan Başbakanı ve siyaset adamı Georgi Köseivanov'un II. Dünya Savaşı arifesinde Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaret ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Georgi Köseivanov, Türkiye, Bulgaristan, Ziyaret, Dış politika

Abstarct

Following the success of the War of Independence in the command of Mustafa Kemal Atatürk, the primary objective of the Republic of Turkey to establish is to work in order to establish relations based on peace and friendship with all the states of the world globally as a requirement of the "Peace and Prosperity in Peace at Home" policy. The Republic of Turkey has prioritized its close neighboring states while realizing this aim. Balkan states have also been given special importance due to the fact that Balkan geography is Turkey's gateway to the west. Bulgaria has a prescription in comparison to other Balkan states because of the presence of a shield on the western border of Turkey. During World War I, the two states took the same stage as allies. Since

the establishment of the Republic of Turkey, efforts have been made on behalf of the continuation of relations. At the establishment of the interstate relations, the visits of the statesmen are preliminary in the first instance. In this work we will discuss the visit of Bulgarian Prime Minister and politician Georgi Köseivanov to Turkey.

Key Words: Georgi Köseivanov, Turkey, Bulgaria, Visit, Foreign Policy

Giriş

Bulgaristan, Balkan yarımadasında yer alması sebebiyle Osmanlı Devleti için olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti için de önem arz etmektedir. Türkiye'nin Bulgaristan'a bu derece önem vermesinin sebeplerinin başında, ülkenin batısındaki sınır komşusu olması gelmektedir. Bununla beraber Bulgaristan, nüfusu içerisinde önemli miktarda Türk azınlığın olması da ayrı bir öneme sahiptir. Topraklarının bir kısmı Avrupa kıtasında olan Türkiye'nin Batı ile bağlantısını sağlayan bir köprü niteliğinde olan Bulgaristan, Türkiye Cumhuriyeti için komşuları içerisinde önem sırasında ilk sıralarda yer almaktadır.¹

Bulgaristan ilk kurulduğu dönemde; Sofya, Vidin, Rusçuk, Tırnova ve Varna'nın dâhil olduğu bölgede 63.000 kilometrekarelik bir alanda- kurulmuştur.² Günümüzde ise güneydoğu Avrupa'da yaklaşık sekiz buçuk milyon nüfuslu küçük bir devlettir.³ Bazı metinlerde "Bulgarya" ve "Bılgariya" olarak da geçen Bulgaristan'ın bugünkü resmî adı Narodna Republika Bılgariya (Bulgaristan Halk Cumhuriyeti)'dir. Başkent Sofya (Sofiya) dışında, Bulgaristan'ın başlıca büyük şehirleri, Filibe (Plovdiv), Tırnova, Vidin, Silistre, Niğbolu, Varna, Rusçuk (Ruse), Burgaz (Burgas), Eski Zağra (Stara Zagora), Plevne (Plvrn), İslimye (Sliven), Şumnu (Kolarovgrad), Dobriç (Tolbuhin), Hasköy (Haskova) ve Yanbolu (Yambol)'dur.⁴

Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişki sadece sınır komşusu olmaları sebebiyle kurulan bir ilişki değildir. Özellikle siyasi sebepler bu ilişkide hâkim unsurdur. Ayrıca iki ülke arasındaki tarih ortaklığı ve Osmanlı Devleti'nden kalma azınlıklar meselesi ilişkileri bir anlamda zaruri hale getirmiştir.⁵ İki ülke arasındaki tarih ortaklığı, kültür ortaklığını da beraberinde getirmiştir. Bulgaristan topraklarına varlığını taşımış ve bugüne dek sürdürebilmiş olan Türk-İslâm kültürü, yüzyılları kapsayan bir süreçte doğal olarak yaşadığı bu coğrafyanın insanını, insanın ortaya koyduğu maddî ve manevî kültür ürünlerini etkilemiştir. Manevî etkiler, örf, âdet ve geleneklerin yaşama geçirilmesinde kendini göstermiştir; dil, edebiyat ve sanat ürünleri manevî etkilenmenin dışı vurumu biçiminde değerlendirilebilecek maddî etkilenmeyi yansıtmışlardır.⁶

I. Dünya Savaşı'na Türkiye ile Bulgaristan aynı tarafta müttefik olarak girmişlerdir. Savaşın sonunda Bulgaristan'ın imzaladığı Selanik ve Osmanlı Devleti'nin imzaladığı Mondros Ateşkes antlaşmalarının genel çizgilerine baktığımız zaman aslında aynı amaçlar doğrultusunda hazırlandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Osmanlı Devleti Mondros Antlaşması gereğince (23. Madde) Birinci Dünya Savaşı'ndaki müttefiklerinin tamamıyla, doğal olarak Bulgaristan ile de ilişkilerini kesmeye zorunlu bırakılmıştı. Aynı durum Bulgaristan içinde geçerliydi Selânik Antlaşması gereğince (3. Madde) savaş sırasında beraber olduğu bütün devletler ile doğal olarak Osmanlı Devleti ile de ilişki kurmaları yasaklanmıştı. Anlaşmaya göre,; Türkiye Hariciye Vekili Mehmet Reşit Paşa, İstanbul'da bulunan Bulgar temsilcisi Kolişev'e bir uyarıda bulunarak

* Bu makale, "Türkiye-Bulgaristan Siyasî İlişkileri (1919-1950)", isimli doktora tezinden türetilmiştir.

1 Pars Tuğlacı, *Bulgaristan ve Türk-Bulgar ilişkileri*, İstanbul, Cem Yayınevi, 1984, s. 5-7.

2 İlker Alp, *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezâlimi (1878-1989)*, Trakya Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1990, s. 1.

3 Hüseyin Memişoğlu, *Geçmişten Günümüze Bulgaristan'da Türk Eğitim Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. XII.

4 Muzaffer Erendil, *Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara, 1976, s. 1-2.

5 Nevin Türker, *Turkish-Bulgarian Relations Within The Context Of EU Membership*, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 1.

6 Emruhan Yalçın "Türk-Bulgar Ortak Kültürü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 43, Ankara, 2009, s. 569.

kendisinin de Edirne ve İzmir konsolosları ile beraber Türkiye’de görevli olan Bulgar bürokratlarının Türk topraklarından çıkmalarını istemişti. Bu vaziyette iki devlet birbirlerinin topraklarında temsilci bulunduramıyorlardı. Bu durumdan ötürü her iki memleketin birbirleri nezdinde çıkarlarını korumak, savaşa dâhil olmamış bir ülke tarafından yürütülecekti. Bulgaristan’ın Türkiye’deki menfaatlerini koruma görevini İstanbul’daki İsveç temsilciliği alıyordu. Türk menfaatlerini korumak da Sofya’daki İspanyol temsilciliğine verilmiştir.⁷

I. Dünya Savaşı’nın olumsuz sonuçlarına en yoğun şekilde maruz kalan ülkelerden birisi şüphesiz Bulgaristan olmuştur. Savaşın sona bulmasıyla Bulgaristan’da iktidara gelen Aleksandar Stamboliyski bu zorluklar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bulgaristan’ı bu zor durumundan kurtarmak için alışlagelmiş Bulgaristan politikalarında ciddi değişiklikler yapmıştır. Öncelikle Bulgaristan’ın yayılcı hedeflerine son veren Stamboliyski, komşularının güvenini kazanmaya ve komşuları ile normal ilişkiler kurmaya çaba sarf etmiştir.⁸ Türk halkının Kurtuluş Savaşı’ndaki zaferi Bulgaristan’da büyük bir memnuniyet ve birtakım ümitlerle karşılanmıştır. Başbakan Stamboliyski, Lozan Barış Anlaşması’nın imzalanmasının kesinleşmesini beklemeden Edirne’deki Bulgar Başkonsolosu Yedek General Todor Markov’u Mustafa Kemal Paşa ile bizzat görüşmeye göndermiştir.⁹ Bu ziyaret siyasi ilişkilerin ilk merhalesini oluşturur.

Mustafa Kemal’in Markov’la görüştüğü dönem Türkiye tarihi açısından siyasi olayların çok karmaşık olduğu bir döneme denk geldiği için mevcut arşivlerde konu ile ilgili belge bulunmamaktadır. Ancak, 8 Şubat 1923 tarihinde, Markov’un Bulgar Başbakanına verdiği raporda bu görüşmenin şu şekilde cereyan ettiği anlaşılmaktadır:

“Mustafa Kemal Paşa, bana Bulgar halkını çok iyi tanıdıklarını söylemiş ve şunları eklemiştir: “Sofya’da geçirdiğim bir yıllık askeri ataşelik görevimden çok iyi hatıralar taşımaktayım o sıralar tanışmış olduğum bazı yüksek ailelerle hala mektuplaşmaktayım. Bulgar halkının bizim Trakya’daki göçmenlerimize çok sıcak ilgi göstermekte olduğunu bilmekteyiz. Diplomatik ilişkiler konusunda, iki memleket arasındaki ilişkilerin resmi veya gayri resmi olarak başlamasında hiçbir engel görmemekteyim. Bu konuda inisiyatif bana ait değildir. Zira ben yarı resmi olarak Cevat Abbas Bey’i göndermiştim. Ancak, Bulgar hükümeti, müttefiklerin baskısı sebebiyle kendisini Sofya’dan çıkarmak zorunda kaldı. Bizim Balkanlar’da dost bir ülkeye ihtiyacımız vardır. Bulgaristan’da coğrafi, ekonomik ve politik bakımdan bu konuda düşünebileceğimiz en iyi devlettir. İki memleket arasında kurulacak bir dostluk sizi de bizi de daha kuvvetli ve daha bağımsız yapacaktır.”¹⁰ Mustafa Kemal Paşa’nın Bulgaristan’da görev yapmış olduğu Askeri ataşelik yılları, onun Batı medeniyetini tanımasındaki payı büyüktür. Bunun yanı sıra o yıllarda kendisine gösterilen yoğun ilgi ve alaka Bulgar devlet adamları nezdinde kişisel dostluklarının oluşmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca Balkan devletleri arasında Bulgaristan’a ayrı bir önem vermesinin sebebinin oluşturmuştur.

⁷ Yılmaz Ecer, *Türk - Bulgar İlişkilerinin Dünü - Bugünü - Yarını*, Harp Akademileri Komutanlığı Basım Evi, İstanbul, 1995, s. 37; *Tarihte Türk - Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2004, s. 94; Halil Şimşek, *Türk-Bulgar İlişkileri ve Göç*, Harp Akademileri Basımevi, 1999, s. 23, 24; Tuğlacı, *a.g.e.*, s. 118; Stefan Velikov, *Kemalist İhtilâl ve Bulgaristan (1918 - 1922)*, Çev. Naime Yılmaz, Kıtay Yayınları, İstanbul, 1969, s. 91.

⁸ Rıdvan Tümenoğlu, *Bulgar Kaynaklarına Göre Mondros’tan Lozan’a Bulgaristan ve Türk Bulgar İlişkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 122.

⁹ Cengiz Hakov, “Atatürk ve Bulgar-Türk İlişkileri”, *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi Bildiriler, 12-16 Kasım 2007*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C. 2, Ankara, 2010, s. 2044.

¹⁰ Şimşek, *a.g.e.*, s. V.

Türkiye ve Bulgaristan arasında imzalanmış olan anlaşmalarla yasaklanmış olmasına rağmen önceleri gizli olarak birçok temas sağlanmıştır. 1930'lu yıllara gelindiğinde devlet başkanları nezdinde karşılıklı olarak birçok ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretler iki ülke arasında ki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu ziyaretlerin Türk ve Bulgar basınına aksetmesi ilişkilerin detaylarını yansıtmaya sebebiyle önem arz etmektedir.¹¹

Bulgar Delegasyonunun Ankara Ziyareti

Mustafa Kemal Paşa yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika izleyeceği yolu belirlerken bölgesel barışa ciddi bir şekilde önem vermektedir. Balkan Pakti'na Arnavutluk ile Bulgaristan'ın da girmesini çok arzulamıştı. Bunun için en yakın çalışma arkadaşlarından Başbakan İsmet İnönü ile Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Aras'ı 1937 yılının baharında Balkan ülkelerine ziyarete göndermişti.¹² Bu ziyarette 7 Mayıs 1937 tarihinde Sofya tren garında Bulgaristan Başbakanı Georgi Köseivanov ile samimi bir görüşme gerçekleştirmiştir.¹³ İsmet İnönü 14 Haziran 1937'de, seyahat izlenimlerini şöyle anlatıyordu:

“Balkan devletleri ile münasebetlerimizin bütün millet tarafından malûm olmayan hemen hiçbir safhası yoktur. Yakın bir zamanda, ben ve Doktor Aras, Balkan müttefiklerimizin başkentlerini beraber görmek bahtiyarlığına nail olduk. Memleketimize karşı müttefiklerimiz tarafından gönderilen teveccüh ve muhabbet bütün dünyanın dikkatini celb edecek sıcaklıkta idi... Şüphe yoktur ki Balkanlar'da Bulgaristan'la diğer komşular arasında sıcak dostluk havasının teessüs etmesi ve bütün devletlerin Balkan Pakti'na girmesi hepimiz için sevinçli bir emel ve Avrupa sulhu için bir mesnettir... Bizim inancımıza göre millî istiklâl, demokratik rejim ve toprak bütünlüğüne saygılı bir Balkan Birliği, ya da siyasi, kültürel, ekonomik ve hattâ askerî nitelikte Balkan Antlaşmaları er geç kurulacaktır. Çünkü değer ve önlemleri relâtif olan büyük devletlerin himayeleri ile hiçbir millet, devlet ve hükümet ayakta duramaz ve milli varlığını koruyamaz bugün... Daha açık ifade edelim ki, kurulacak bir Balkan Birliği veya Antantı, bugünkü büyük devletlerin desteğinden bin kat daha milli ve garantilidir!”¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti Balkan birliğinin kurulmasını kendisine amaç olarak belirlemiştir. Bahsi geçen ziyaretler bu amaç doğrultusunda yapılmıştır. Burada Türk devlet adamlarına gösterilen ilgi ve alaka Türkiye-Bulgaristan arasındaki ilişkilerin gelişmesinde rol oynamıştır.

Şunu da eklemek gerekir ki, Mustafa Kemal Paşa'nın ilhamı ile kurulan Balkan Birliği, II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen NATO'nun da ilham kaynağı olmuştur. Bu gerçeği, NATO'nun kurucularından olan eski İngiltere Başbakanı W. Churchill itiraf etmiştir.

İsmet İnönü ve Tefik Rüştü Aras'ın yapmış oldukları bu ziyaretin karşılığı olarak Bulgaristan Başbakanı Georgi Köseivanov Türkiye'yi ziyaret etmeye karar vermişti. Bulgaristan Başbakanı'nın Türkiye'ye yapacağı seyahat aslında çok daha önce planlanmıştı. 1937 yılında Türk ve Bulgar

11 *Akşam*, 2 Aralık 1931.s. 1; İhsan Sabri Balkaya, “Basınımıza Yansıdığı Şekliyle Balkan Antantı Sürecinde Türkiye ve Bulgaristan”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, S. 60, Ankara, 2004, s. 767.

12 *Akşam*, 23 Mayıs 1937. s. 1.

13 *Akşam*, 7 Mayıs 1937. s. 1.

14 Ali Haydar Yeşilyurt *Atatürk ve Komşumuz Bulgaristan*, Taş Matbaası, İstanbul, 1968.s. 54; Mehmet Gönübol, Cem Sar, “1919 – 1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası”, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919 – 1995)*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996. s. 105.

basını bu konuyu sayfalarına taşımışlardı.¹⁵ Mustafa Kemal Paşa'nın vefatı dolayısıyla ertelenen Bulgaristan Başbakanı'nın ziyareti 14 Mart 1939 tarihinde Hariciye Vekâleti tarafından Başvekâlete duyurulmuş ve ziyaret ile alakalı bir program hazırlanmıştır.¹⁶

Bulgar Başbakanı'nın heyetinde bulunan şahıslar şu şekilde listelenmiştir:¹⁷

Ekselans Dr. Georgi Köseivanov	Bulgaristan Başvekili ve Hariciye Nazırı
Ekselans Bayan Köseivanov	Başvekilin Refikası
Bayan Peef	Başvekilin Kerimesi
Bay Peef	Başvekilin oğlu ve hususi kalem müdürü
Ekselans B. Altinof	Hariciye Nezareti siyasi işler Direktörü
Bay Kolçef	Demiryolları Genel Direktörü
Bay Belinof	Protokol Şefi,
Bay Serafimof	Matbuat Direktörü,
Bay Çopof	Elçilik Müsteşarı,
Bay Şevki Berker	Sofya Elçisi
Bayan Berker	Sofya Elçisi'nin refikası
Bn. Berker	Sofya Elçisi'nin kerimesi
Bay Stefan Tanef	“UTRO” gazetesini Başmuharriri
Bay Vincoslav Protic	“DINES” gazetesini Direktörü
Bay Christo D. Barzitzoff	“MİR” gazetesini Başmuharriri
Bay Kosta Koupenkof	“ZORA” gazetesini Politik Muharriri
Bay Boris Dimitroff	“BULGAR” telgraf ajansında direktör,
Bay Bojidar Karastoyanoff	Foto muhabir,
Bay Christoff	Foto muhabir
Ekselans Dr. Th. Christoff	Bulgaristan'ın Ankara Elçisi

Bulgar Başbakanı 15 Mart 1939'da Edirne'ye ulaştığında yapılan program gereği Edirne Valisi, Vali Mevkii Komutanı ve Polis Kumandanı tarafından karşılanacaktı.¹⁸ 16 Mart 1939 günü Sirkeci tren garına ulaştıklarında Bulgar Başbakanı ve eşini İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar, eşi, İstanbul Mevki Komutanı, Merkez komutanı ve Emniyet Direktörü tarafından karşılanacak ve Bulgar ve Türk marşları çalınacaktı.¹⁹ Akabinde Pera Palas oteline yerleştikten sonra şehir gezintisi yapmışlardır.²⁰ Ankara'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından kabul edilen Bulgar Başbakanı, Anıtkabir ziyaretinden sonra hareket etmiş ve 22 Mart 1939 günü Edirne'de Sofya'ya hareket etmiştir.²¹

İki ülke ilişkileri için önemli olan bu ziyarette özellikle II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu gergin ortam hâkim unsur olmuştur. Yapılan görüşmelerde Bulgar Başbakanı'na Almanlar ve Macarların Romanya'ya saldırması halinde Bulgaristan'da Dobruca'ya girerse Türkiye'nin Bulgaristan'a karşı harekete geçeceği kesinlikle anlatılmış. Bulgaristan Dobruca konusunu savaşıla değil de barışçıl yollarla halletmek

15 *Akşam*, 1 Mayıs 1937. s. 2.

16 *BCA* 030-10-369-17-1.

17 *BCA* 030-10-200-369-17-2.

18 *BCA* 030-10-200-369-17-4.

19 *BCA* 030-10-200-369-17-5.

20 *BCA* 030-10-200-369-17-6.

21 *BCA* 030-10-200-369-17-13.

isterse kendisine yardım edileceği söylenmiştir. Savaşın Balkanlar'a girmemesi için gayret göstereceğini belirten Başbakan Köseivanov "Türkiye ile konuşmadan, anlaşmadan hiçbir badireye atılmayacağına" söz vermiştir.²²

Bulgaristan esas amacı olan 1913 yılındaki sınırlarına dönmek için Balkan komşularına karşı toprak iddialarını kongreleştirmeye girişmiştir. Bu toprak iddialarını gerçekleştirmek için birbirine karşı II. Dünya Savaşı'ndaki her iki blok ülkelerinin de desteğini aramış, fakat hiçbirinden kat'i bir destek görmemiştir. Türkiye müstesna olarak Bulgaristan'ın diğer komşuları mevcut statüko taraftardır. Türkiye İngiltere'nin desteğine dayanarak Selanik Anlaşması ile Balkan Antantını uyuşturmaya, faşist devletlerin Boğazlar ve Orta Doğu'dan muhtemel bir askeri tehdidine karşı koymak için Bulgaristan'ı da içine alan güçlü bir umum Balkan Anlaşmasını oluşturmaya çalışmıştır. Bunun için Türk hükümeti Güney Dobruca'nın Bulgaristan'a iade edilmesine eğilim göstermiş ama Ege Denizi çıkarlarına kesin olarak karşı olmuştur.²³

Bulgaristan ile toprak sorunu olmayan ve Balkanlar'da onunda en iyi ilişkilerde bulunan Türkiye, Bulgaristan ile komşuları arasında arabuluculuk görevini üstlenmiştir. Türk yöneticileri, 3 Şubat 1939'da Bükreş'te toplanan Balkan Antantı Konseyi'nin oturumlarında diğer Balkan ülkelerinin temsilcileriyle ve aynı yılın Mart ayında Bulgar Başbakanı Georgi Köseivanov Ankara'ya gerçekleştirdiği bu ziyaret esnasında Bulgaristan'ın toprak isteklerinin kısmen yerine getirilmesi sorununu görüşmüşlerdir. Fakat Romanya'nın ödün vermez tutumu ve Bulgaristan'ın da kısmi bir çözüme yanaşmayıp Alman aleyhtarı bir Balkan birliğine girmek istememesi yüzünden Türkiye'nin arabuluculuk misyonu suya düşmüştür. Bunun doğal sonucu olarak Bulgaristan'ın bütün komşularıyla ilişkileri bozulmuştur. Bulgaristan'ın gittikçe daha belirgin bir hâl alan Almanya taraftarı yönergesine etki göstermek amacıyla Türkiye, Türk-Bulgar sınırına askeri yığınak yapmış, bunun neticesinde de Bulgar-Türk ilişkilerinde gerginlik belirmiştir. Faşist devletlerin boğazlarda muhtemel bir askeri girişimini önlemek için gerekirse Türkiye ile Romanya'nın Doğu Bulgaristan'ı istilâ edecekleri üstüne yayılan haberlerden sonra gerginlik daha da artmıştır.²⁴

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu ilk yıllarda Bulgaristan ile arasında kurulan ilişkilerin genel manada karşılıklı dostluk ve işbirliği üzerine olması iki ülkenin birbirleri için özellikle siyasi manada ciddi bir öneme haiz olduklarını göstermektedir. Özellikle bu dönemde imzaladıkları antlaşmalarda vermiş oldukları taahhütler gereği birbirleri ile ilişki kurmaları yasaklandığı halde gayri resmî yollarla temasta bulunmuşlardır. Mustafa Kemal Atatürk dönemi boyunca ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla iki ülkede üstlerine düşen sorumluluğu yapmaktan imtina etmemişlerdir.

İsmet Paşa döneminde, Türkiye ile Bulgaristan arasında sıcak temaslar kısmi azalma ile birlikte devam etmiştir. Bulgaristan Başbakanı Georgi Köseivanov'un Mart 1939'da Türkiye'ye yaptığı bu ziyaret ve ziyarette vermiş olduğu beyanatlar, Bulgaristan'ın Türkiye ile ilişkileri iyi tutmak istemesi bakımından önemlidir. II. Dünya Savaşı'nın yaklaştığı bu dönemde, sınır komşusu olmalarının da getirdiği sorumlulukla her iki ülke de bu savaşta tarafsız kalmak için çaba harcamışlardır. Ancak

22 Güngör Cebecioglu, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye ile Bulgaristan Arasındaki İlişkiler" *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk – Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri*, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 192.

23 *Tarihte Türk – Bulgar İlişkileri...* s. 113.

24 *Tarihte Türk – Bulgar İlişkileri...* s. 114.

Bulgaristan'ın Balkanlar bölgesinde var olan toprak talepleri, diğer Balkan devletleri ile arasını açmıştır. Türkiye bu noktada arabuluculuk vazifesi görmek istemiş fakat Bulgaristan'dan olumlu bir tavır görememiştir. Bulgaristan'ın bunun üzerine Nazi ittifakına meyilli bir pozisyon alması Türkiye'nin Bulgaristan sınırına askeri yığınak yapmasına sebebiyet vermiştir.

Türkiye ve Bulgaristan arasında karşılıklı yapılan ziyaretler iki devlet arasındaki ilişkilerin gelişmesinde hâkim unsur olmuştur. Özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın Bulgaristan'da kurmuş olduğu şahsi ilişkiler iki devlet arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesinde etkili olmuştur. İsmet Paşa'nın Balkan Paktı'nın gerçekleştirilmesi amacıyla Balkan ülkelerine yapmış olduğu seyahatte Bulgaristan Başbakanı Georgi Köseivanov ile yakın bir samimiyet kurmuştur. İki şahıs arasında kurulan bu olumlu ilişki devletler bazında da ilişkilere olumlu yönde yansımıştır. İsmet Paşa'nın ziyaretine karşılık olarak Georgi Köseivanov'un Türkiye'ye yapmış olduğu Mart 1939 tarihli ziyaret ve bu ziyarette Bulgar Başbakanı'nın Türkiye aleyhinde hareket etmeyeceklerini beyan etmesi bunu destekler niteliktedir.

Kaynakça

BCA 030-10-369-17-1.

BCA 030-10-200-369-17-2.

BCA 030-10-200-369-17-4.

BCA 030-10-200-369-17-5.

BCA 030-10-200-369-17-6.

BCA 030-10-200-369-17-13.

Akşam Gazetesi

ALP, İlker, Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezâlîmi (1878-1989), Trakya Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1990.

BALKAYA, İhsan Sabri, "Basınımıza Yansıdığı Şekliyle Balkan Antantı Sürecinde Türkiye ve Bulgaristan", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, S. 60, Ankara, 2004.

CEBECİOĞLU, Güngör, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye ile Bulgaristan Arasındaki İlişkiler" XX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk – Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005.

ECER, Yılmaz, Türk - Bulgar İlişkilerinin Dünü - Bugünü - Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Basım Evi, İstanbul, 1995.

ERENDİL, Muzaffer, Tarihte Türk Bulgar İlişkileri, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara, 1976.

GÖNLÜBOL, Mehmet, SARI, Cem, "1919 – 1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası", Olaylarla Türk Dış Politikası (1919 – 1995), Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996.

HAKOV, Cengiz, "Atatürk ve Bulgar-Türk İlişkileri", Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi Bildiriler, 12-16 Kasım 2007, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C. 2, Ankara, 2010.

MEMİŞOĞLU, Hüseyin, Geçmişten Günümüze Bulgaristan'da Türk Eğitim Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

ŞİMŞEK, Halil, Türk-Bulgar İlişkileri ve Göç, Harp Akademileri Basımevi, 1999.

TARİHTE Türk – Bulgar İlişkileri, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2004.

TUĞLACI, Pars, Bulgaristan ve Türk-Bulgar ilişkileri, İstanbul, Cem Yayınevi, 1984.

TÜMENOĞLU, Rıdvan, Bulgar Kaynaklarına Göre Mondros'tan Lozan'a Bulgaristan ve Türk Bulgar İlişkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

TÜRKER, Nevin, Turkish-Bulgarian Relations Within The Context Of EU Membership, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, İstanbul, 2012.

VELİKOV, Stefan, Kemalist İhtilâl ve Bulgaristan (1918 – 1922), Çev. Naime Yılmaz, Kitap Yayınları, İstanbul, 1969.

YALÇIN, Emruhan "Türk-Bulgar Ortak Kültürü", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 43, Ankara, 2009.

YEŞİLYURT, Ali Haydar, Atatürk ve Komşumuz Bulgaristan, Taş Matbaası, İstanbul, 1968.

Ekl

**BULGARİSTAN BAŞVEKİLİ VE HARİCIYE NAZIRI
EKSELANŞ BAY Dr. GEORGI KÖSEİVANOF İLE
REFİKASININ ANKARAYI ZİYARETLERİ
MÜNASEBİTİLE TANZİM EDİLEN
PROGRAMDİR**

- I -

Edirne'ye Muvaselet

15 Mart 1938 Çarşamba günü :

Bulgaristan Başvekili ve Hariciye Nazırı Ekselans B. Dr. G. Köseivanof ile refikasını ve refakatlerinde bulunan zevatı hâmil hususî tren Mart'ın 15-inci Çarşamba günü saat 22.10 da Edirne istasyonuna muvaselet edecektir.

Misafirler, Edirne istasyonunda Vali, Mevki Komutanı ve mihmandarları tarafından karşılanacak ve bir Polis iltiram mülrezesi tarafından selâmlanacaklardır. Edirne Valisi, Bayan Köseivanof ile kerimesi Bayan Peef'e birer çiçek buketi takdim edecektir.

Misafir Başvekilin hususî tren kompozisyon-

- I -

Fon No: 30 10 0 0 - Kutu No: 200 - Dosya No: 369 - Sıra No:

